

43

Levvame mülhime menaziline
Vasılı ağâh idim nefsin haline
İtibar etmezdim dünya maline
Bilip istemezdim sihri sahhari

44

Nasılsa ümuru dehr-i teemmül
Edince ticaret halin taakkul
Nefsi emmareye kıldım tenezzül
Berzaha düşürdüm dili nâçari

45

Zafiyet artarak oldum bimecal
Teptili havayı eyledim emel
Çıktım İstanbuldan muztaribülhal
Pazarcıkta buldum derde medari

46

Geldim Pazarcığa var bir muallim
Kelâmdan akait edermiş talim
Dinleyüb dersini eyledim teslim
Akaitten yine ettim tekrarı

47

Tahsil hürmetine Cenabı Mevlâ
Lutfu ihsan etti derdime deva
Akait hatmolub hacei dâna
Hikmetten okutmaz Kadi, Mir Lâri

48

Ruscukta işitmişim bir âlim
Hikmetşinas akli hatadan salim
Gelüb öptüm elin anladı halim
Pirlikten eyledi çok itizarı

49

Dedi her fünundan neşreyledim çok
Pir olup amele kasrettim artuk
Hikmet okutmağa tehammülüm yok
Anı istemekte etme ısrarı

50

Olvakit gümrüğe kâh kâh gelirdim
Ehli hüner ile ülfet kılurdum
Reisi gümrüğü zaten bilirdim
Ederdi halimden çok istifsari

51

Bir gün dedi seni memur kıldım üş
Kızanlık gülyağı gümrüğüne hoş
Mahiyesi beşyüz hem elli kuruş
İfayı hizmete et iptidarı

52

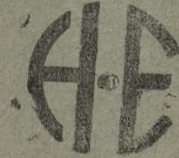
Menzile rakiben beş günde heman
Geldim Kızanlıkta eyledim iskân
Bin ikiyüz yetmiş yedidi zaman
Geldim anda buldum evvel baharı

— Sonu var —

MES'UL MÜDÜR : Dr. PERTEV KALELİOĞLU

ÇORUMLU

Çorum Halkevi Dil ve Edebiyat
komitesi çıkarır

YIL : 4. SAYI : 33.

1 İkinci Kânun 1942

Basıldığı yer : Çorum Vilâyet Matbaası

ÇORUMLU

Çorum Halkevi Dil ve Edebiyat
komitesi çıkarır

Yıl: 4.

1 İkinci Kanun 942

Sayı: 33

İÇİNDEKİLER

	Sahife
1 — Mahallî oyunlar.	Cevdet Bezirci 1011
2 — Çorum Vilâyetinin mülkî taksimatı	H. T. Dağlıoğlu 1014
3 — Kul Mustafa, ya (Şiir)	B. K. Çağlar 1019
4 — Zührevî hastalıkları	Dr. Tefvik Berkol 1020
5 — Çorumlu Maniler	Eşref Ertekin 1025
6 — Çorumlu'dan (Şiir)	Sabri Dil 1027
7 — Çorumda Yılçıbanı	Dr. Tefvik Berkol 1028
8 — Cönklerden derlemeler	Eşref Ertekin 1032
9 — Osmancıklı âşık ve şair Kadir Uslu	Sıtkı Aktan 1034
10 — Halkevi çalışmaları.	*** 1037
11 — İlâve, vesikalar	***

Mahallî Oyunlar

CEVDET Bezirci

Ankarada radyoda yapılan Çorum folklor gecesi ile halkevlerinin onuncu yıl dönümü münasebetile yapılan büyük törene katılmak üzere giden ekiplerimizin kazandığı muvaffakiyet Çorum halkevlilerini heyecanlandırdı. Halay, Bedrik, Türkmen kızı, İğdeli gelin oyunları. Bu oyunlara şimdiye kadar kıymet verilmediği için kitlenin içine sokulamamış, Osmanlı devrindeki Anadolu halkı gibi kendi köşelerinde unutulmuş bir durumda du.uyormuş. Halay oyunu için bir kaç defa Ankaraya ekip gönderilerek iltifat görülmüş, tak-

dir ve alkış toplanmıştı. Fakat diğer oyunlarımızın ya bu kadar muvaffakiyet kazanacağına kani olunamadığından veyahut ne oldukları bilinemediklerinden adları dahi anılmamıştı. Fakat şimdi gördük ve öğrendik ki millî karakteri taşıyan ve bizim içimizden doğan heyecanı ifade edebilecek vasıfları bulunan oyunlara sahip bulunuyormuşuz da kendimizin haberi yokmuş. «O mahiler ki derya içredir deryayı bilme ler.» Ne yazık.. Kendimizi tanımıyoruz.

Osmanlı tarihini karıştıran ve onu en sathi bir şekilde tedkik eden kimseler dahi bilirler ki bu

milletin hayatında inkılâp yapmak için bir çok teşebbüsler olmuştur. Fakat bunların hiç birisi taklidcilikten ileriye gidememiş ve onun için yalnız yüzde kalmış, içe girememiştir. Hem çok kötü bir taklid. Bunun içindir ki Türk yine kendi ruhunun ve benliğinin doğurduğu sanattan ayrılmamış, onun akislerini vermekten uzaklaşmamıştır. Kendi sanatı, taklidci zümreler arasında rağbet görmemişse de, kendi kendini takdir ederek bunları kendi arasında yaşatmıştır. Ve yaşatmakta devam etmektedir. Cumhuriyet devrinin en büyük inkılâplarından biri de öze dönüş olmuştur. Kendini tanımayan başkasını nasıl tanır? Çorumun mahallî oyunlarını seyr eden bir büyüğümüzün sözleri hâlâ kulaklarımda çınlamakta. Ve bana o günki heyecanı vermektedir. «Kendimizi tanıyamıyoruz azizim, kendimizi tanıyamıyoruz. Allah taksiratımızı affetsin.» demişti. Türke verilmesi lâzım vasıflardan birisi de sanatkâr olması ve sanatkâr ruhunu taşımasıdır. Bu, ondan şimdiye kadar kiskanılmıştır. İşte Halkevlerinin vazifelerinden biri de bu vasfı belirtmek ve onu bütün canlılığı ile meydana çıkarmaktadır. Artık bunda gecikme-

mek icabeder, çünkü o birgün kendiliğinden ortaya atılacak. Ve bizi töhmet altında bırakacaktır. O takdirde bütün münevverlerin yüzlerinin kara olması, başlarının öne eğik bulunması lâzım gelir.

Çorumda kim bilir daha ne kadar millî vasıfları taşıyan ve her gün köy düğünlerinde, bayramlarda, bağ bozumu törenlerinde oynanan oyunları vardır. Yalnız Çorumda mı? Aslâ, yurdumuzun her köşesinde bu gibi oyunlara rastlamak ve onların karşısında kendinden geçmek mümkündür. Ne yazık ki bunları seyr etmek zahmetine dahi şimdiye kadar katlanmamışız. İşte bunları Halkevlerinde diriltmek ve buna yalnız sahnelerinde yer vermekle iktifa etmeyip büyük törenlerde de bu oyunları bütün millete mal ederek alanlarda oynatmak ve milleti heyecana getirmek gerektir.

Okullarımızda yalancı kaynaklardan alınmış, nerenin, hangi milletin malı olduğu bilinmeyen bir takım rondlar çocuklara öğretilmekte ve sahnelerde oynatılmaktadır. Bunlar yerine her okul kendi muhitindeki oyunları incelese, bunlar hakkında bilgi sahibi olduktan sonra sanat vasıflarını haiz gördüklerini okul çatısının içeri-

sine soksa ne kadar iyi olur. Belki çocukların b.l.d.k.leri ve kendi aralarında oynadıkları ne kadar oyunlarda vardır. Fakat bunlar öğretmenleri tarafından bilinmediği için öylece kalmaktadır. Halbuki cinnastik derslerinde bunlardan ne kadar faydalanmak mümkündür. Bu suretle kitlenin arasında da rağbet kazanmasına yardım etmiş ve bir sanat inkılâbı yaratmış olurlar.

Halkevlerinin kendi muhitlerini inceleme zamanları çoktan gelmiş ve geçmiştir bile. Her Halkevi bu hususta da faaliyete geçmeli ve muhitindeki elemanları harekete getirmelidir.

Halkevimiz bu işlere heyecanla sarılmıştır. Pek yakında iyi neticeler alacağını ummaktadır.

Kim bilir yukarıda adlarını saydığımız oyunlardan başka ne gibi oyunlara rastlayacak ve bunları yapmaktan büyük bir zevk duyacaktır.

Halkevleri uyanık bulununuz. Mahallî oyunlar ve folklor işleriyle yakın ilgi gösteriniz. Ne büyük kaynaklara rastlayacak, neler bulacaksınız. Her gün yeni bir cevhere rastlamaktan ve bunları meydana çıkarmaktan doğan haz ve gururla içiniz dolduğu gibi yetişecek olan ve beklediğimiz büyük sanatkârlara da malzeme hazırlamış ve yarının büyük sanatının doğmasına vesile olmuş olacaksınız. Bundan daha büyük haz verecek bir şey var mıdır? Türkün rönesansı yeni başlıyor dersek hiçte mübalâğa etmemiş oluruz.

Çorum vilâyetinin mülkî taksimatına TARİHİ KISA BİR BAKIŞ

HİKMET TURHAN Dağlıoğlu

— 32 inci sayıdan artan —

1313 senesinde Çoruma bağlı kaza, nahiyé ve köyler :		
Kaza	Nahiye	Köy
Merkez Çorum		185
" "	Hüseyinabat	87
		272
Sungurlu	—	104
İskilip	—	115
Osmancık		49
"	Kargı	34
4	2	574

Bu izahata göre Hüseyinabat bu tarihte Çoruma bağlıdır. Osmancığın da Kargı adlı bir nahiyesi vardır. (Bu nahiyeye şimdi Kastamonuya bağlı bir kazadır.)

1333 - 1334 yılında çıkan Salnamede Çorum Ankaraya bağlı bir sancak merkezidir. Kazaları da: İskilip, Sungurlu, Osmancık ve Mecidözünden ibarettir. Hasan paşanın bilhassa Çorumda Suhaybi Rumi'nin medfun olduğunu

ileriye sürmüş ve davasını Abdülhamid yanında isbat etmiş olduğundan davasını kazandığını ve Çorumu sancak merkezi yaptırmaya muvaffak olduğunu rivayet ederler.

Çorum 1921 tarihine kadar Ankara vilâyetine mühlak bir sancak olarak idare edildi. Bu tarihten sonra müstakil sancak haline getirildi.

Çorum, Cumhuriyetin ilânından biraz sonra 20 Nisan 1340 (16 Ramazan 1342) tarihinde 228 numaralı Teşkilâtı Esasiye Kanununun 89. uncu maddesi mucibince vilâyet haline ifrağ edilmiştir. (22)

**

Çorum ve Çoruma bağlı kaza merkezleri hakkında kısaca ma-

[22] Madde 89 — Türkiye coğrafi ve iktisadî münasebet noktaî nazarından vilâyetlere, vilâyetler kazalara, kazalar nahiyelere münkasimdir. Ve nahiyeler de ka-

lûmat vermek faydalı olacaktır.

Çorum hakkında Evliya Çelebi, seyyahatnamesinde, Kâtip Çelebi Cihannüma'sında Menazirulavâlim sahibi Trabzonlu Ahmed ibni Ömer-ül-Aşık efendi eserlerinde malumat verdiği gibi birçok garp müellifleri de vilâyet içinde bilhassa bir çok Hitit, Roma, Bizans eserleri bulunduğu için Çorum hakkında malumat verirler. Bunlar arasında K. Ritter'i, VWilliam Ramsay'ı, Ch. Tescier'yi, G. Perrot'yi zikredebiliriz. (Kamus-ül-âlâm Cild 3. S. 1886)

(Memaliki Osmaniyenin Tarih ve Coğrafya lügati) adlı eserde (Cild 1. S. 313) de bulunan malumat bilhassa tarihî izahat temâmile yanlıştır. Bunlar Çorumun eski Tavium kasabası olduğunu iddia ederler ki bu hiç bir esasa istinad etmemektedir.

Tavium bu günkü Nefes köyü olub Yozgadın yirmi iki kilometre cenubu şarkisinde kâindir. Tavium galatların üç taifesinden biri olan Trokniyen'lerin idare merkezi idi. (23)

saba ve köylerden tereküb eder.

[23] Bu bapta Ali Suat bey tarafından tercüme edilmiş olan Küçük Asya adlı eserde malumat vardır. Bakınız : Cild 2. S. 450 ve 485. Cild 3. S. 44.

Amasya müverrihi Hüseyin Hüsameddin efendi merhum Çorum için şu malûmatı vermektedir: (Çorumlu oymağı Nikoniya şehrinde tavattun ettikleri münasebetle Nikoniya şehri «Çorumlu» demekle meşhur olmuştur. Bu tabir, bin tarihine kadar bütün evrakı resmîyede muhafaza edildiği halde müahharen asıl kabileyi teşkil eden (Çorum, Çarum) namile meşhur olmuştur. Çorum eski Türkçemizde meserret, memnuniyet manasına olan (Çarum) lafzından galat olup memnun ve mesrur olan kimseye (Çarak) denir. Meşhur (Çaruklu) oymağı da (Çaraklu) tabirinden galattır. Bunlardan Çarakşah bin Salih bey bin İlyas bey meşhurdur. (24)

Hüsameddin efendi bütün bu malumat için aslâ bir me'haz göstermediği gibi Çorumlu kasabasının da Nikoniya olduğu kat'i surette iddia edilemez. Geri Meri-ül-tevarih'de (Çorum)un Nikoniya olduğu yazılıdır. (25) Çorum tabiri de her halde ihtiyatla kabul edilmelidir.

[24] Amasya tarihi cild 2. S. 186-187 not 1.

[25] Meri-ut-tevarih. S. 319. Şemîdanî zade Fındıklılı Süleyman efendi, Matbaai âmire tabî 1338, İstanbul,

Şeyh Süleyman efendi Ca-gatay lügati de (S. 146) Çorum değil Çarak kelimesinin memnun, mahzuz, şadıman manasına geldiğini kaydeder.

Ahmed Vefik paşa Lehcei Osmanide (S. 360) Çorum için şu malûmatı verir :

(Çorum Bozok'ta Çorum ve Karahisar Behramşah maa kiblei çebni kazasının merkezi bir şehirdir.)

Anadolu isyanları müellifi sabık valilerden Cemal Bardakçı -ki mumaileyh iki defa Çorumda valilik etmiştir- Çorumun millî mücadele sıralarındaki vaziyeti hakkında malumat verirken Amasya tarihini esas tutarak Çorum hakkında malumat verir ve Osmanlılar devrinde Çorumun geçirdiği bazı vekayiden bahseder. (26)

Hulâsa Çorum, Anadolu'nun mamur, muntazam, güzel kasabalarından biridir. Havası güzel, manzarası lâtiftir. Memlekette mükemmel bağ ve bağçeler vardır. Mevkii ise 14, 3, 40 saniye arzı şimalide ve mebdei tül grenvrich olmak üzere 35, 45 dakika tül şarkide bulunmaktadır. Buğday, arpa, burçak, darı gibi hu-

[26] Anadolu İsyancıları S. 104. İstanbul 1940.

bubat, nohud, mercimek ile üzüm, elma, kiraz, ceviz, tut gibi meyveler ve envai türlü sebze yetişir.

Pamuk ipliğinden gömlek bez, abâ gibi şeyler, İrankâri yünden şal imal edilir. Çorum ehali si kırmızı, siyah sahtiyan imal ederler ve cehriden müstefid olurlar. (27) Çorumda hayvan istihsalâtı da bilhassa çok mühimdir. (28)

Çorumda bilhassa temeli Müftü Feyzi efendi tarafından kurulmuş ve bu gün Maarif vekillğine bağlı Millî Kütüphane adıyla anılan ve içinde dört beş bin muhtelif yazma ve basma kitap bulunan zengin bir kütüphane de vardır.

İskilip :

Çorum vilâyetinde Çorumdan sonra ehemmiyetli bir yer olan İskilip tarihî bir kasabadır. Kasabanın etrafı dağlık, bağ ve bahçelik olup meyvesi mebzuldur. Denizden yüksekliği 720 metredir. İskilip ; Lâtinlerin Esculape dedikleri tebabet mabudu Aseldpios adından gelmektedir. Romalılar

[27] Ankara vilâyeti salnamesi sene 1311. S. 285. ve mufassal Memaliki Osmanîye coğrafyası. S. 53. Ali Tefik. sene 1329.

[28] Çorumun iktisadî vaziyetile diğer durumları hakkında Cumhuriyetin onbeşinci yılında çıkarılan (Çorum) adlı kitabda mufassal malumat vardır.

zamanında burada bu tanrı namına bir tapınak yapılmış olduğu anlaşılıyor. Kazanın ormanları çok olduğu gibi birçok tuzlu gölleri dahi olub külliyetli tuz ihraç ve etrafa sevk olunur. İskilipte kilim, seccade, çorap, kuşak gibi yün mensucat dokunur. (29) Küçük asya, İskilibin galat hükümdarlarının diğer bir merkezi olan eski Bloucium şehri olduğunu yazmaktadır. (*)

Osmancık :

Kasaba 795/1392 tarihinde Yıldırım Bayezid tarafından feth edilmiştir. Kasaba adını Sorkun emiri (Osmancık bey ibni Mehmed bey) den almıştır. Bu zat Alayundlu neslinden Sorgunlu oymağı reisi idi. (30)

Evliya Çelebi burası hakkında şu malumatı verir. (31)

Osmancık, Çorum sancağı hakkında voyvodalıktır. Mamur nahiyeleri vardır. Bağ, bahçesi çoktur. Kalesi Kızılırmak kenarının şark canibinde olup büyük bir köprü ile üzerinden geçilir. Şehrin kal'ası murabba şekilde olup

[29] Kamusülâğlam cild. S. 925.

[*] Küçük asya cild. 3. S. 148.

[30] Amasya tarihi. Cild 2. S. 287 Meri-ut-tevarih S. 319.

[31] Evliya Çelebi cild 2. S. 179.

yekparedir. Kasabada on han, ırnak kenarında bir küçük hamamı vardır. Havası sıcak olduğundan lezzetli üzümü olur. Meşhur (Koyunbaba) buradadır. Celep Karamani halifesinden (Hacı Hamza)'nın adına nisbet edilen ve vaktile bir kaza merkezi olan Hacı Hamza da bu kazaya bağlıdır.

Mecidözü :

Burası hakkında Amasya tarihinde şu malumat vardır. (32) Kasaba Avkat köyü civarında iki tepenin düzce olan sırtındadır. Bu kasaba ; Avkatlı oğlu Hacı Ali ağaya nisbetle (Hacı köyü) demekle de meşhurdur. Gümüş Hacı köyünden ayırd edilmek için buraya (Avkat Hacı köyü) de derler. Bu kasabanın yeri Danişmendîler devrinde Bilâd-ı Rum kadısı Abdülneccid-i Hürrevî malikânesi olduğundan 530/1135 tarihinden beri buraya (Mecidözü) denilmektedir. Bu kazadaki Türklerin ekserisi (Bayındır, Kayı) Türklerindedir. Avkatlı zade Hacı Ali ağa 1140/1727 tarihinden itibaren bu köyde ikamet ve kesbi nüfuz ve iktidar eylemiştir. Mecidözüne bağlı bu gün bir Avkat köyü vardır. Burada 1291/1874 tarihinde kaza teşkilâtı yapılmıştır. Kasa-

[32] Amasya tarihi cild 2. S. 390.

banın manzarası latif olup kadimen Bayındırlı sülâlesinin nüfuz ve idaresi altında idi. Vaktile bu kazaya Zennunabad nahiyesi diye bir nahiyeye bağlıydı. Buranın merkezinin (Elvan Çelebi karyesi) olduğu anlaşılmaktadır. Elvan Çelebi bu gün Mecidözüne bağlı 853 nüfuslu bir köydür.

Sungurlu :

Bu kasabanın diğer bir adı da Budaközü'dür.

Sungurlu Hitit medeniyetinin birçok bakayalarile doludur. Ch. Tescier Sungurlu için şunları yazar. (33) Sungurlu, ikiyüz elli haneli küçük bir şehirdir; Ankaradan doğru hat ile mesafesi otuz saattir. Bu havalinin büyük bir kısmı gayri mezdur. Fakat ufak bir su cereyanının vücudile iyi mahsul verir. Sebze ve meyve bahçelerinin nefaseti meşhurdur. Hitit krallığının merkezi olan (Boğazi köy - Pte'rium Hattuşaş) Sungurlu kazası dahilindedir. Boğazköyün şimali şarkisinde (Yazılıkaya) adile anılan meşhur bir Hitit mabedi vardır. Yazılıkaya Boğazköyden iki kilometre ötede ve takriben 180 metre yüksekliğinde bir tepe üzerindedir. (34) Boğazköyün etrafında Derbed,

[33] Küçük Asya Cild. 2. S. 484.

Sarıçiçek, Yekbas gibi köyler vardır.

Alaca (Hüseyinabad)

Çorum vilâyetine tabi kazaların mesaha ve nüfus itibarile en küçüğü olan bu kasaba bilhassa eski Hitit medeniyetine ait eserlerle çok zengin bir kazadır. Bilhassa Gerdekkaya, İmadhöyüğü, Çikhasan köyleri zengin eserlerle dolu köylerdir.

**

Çorum vilâyeti gerek tarihi, coğrafi bakımdan, gerek iktisadi ve içtimaî bakımdan Türkiyenin en mühim vilâyetlerinden biri olduğunu yukarıda verdiğimiz izahat kat'i ve açık olarak göstermektedir.

Vilâyetimizin bundan sonra değerli ve çalışkan Valimiz Muzafer Akalın'ın yüksek idare ve kiyasetile daha fazla inkişaf edeceğini ve Cumhuriyet devrinin bütün feyizlerinden istifade ederek kalkınacağı pek tabiidir.

SON

[34] Yazılıkaya hakkında bir zamanlar İstanbul müzeleri eski şark eserleri mütehassıslığını yapmış olan Berlin Üniversitesi profesörlerinden üstadım Prof. Dr. E. Unger'iu (Türk Tarih, Arkeoloji ve Etnoğrafya) dergisinde sene 1934 sayı 2. S. 168 de mühim bir tedkiki vardır. Bu yazı Almanca'dan Türkçeye tarafından tercüme edilerek dergiye konulmuştur.

Kul Mustafa'ya (*)

Sever yaşar, sevmeyen olur ölürüz.
Biz gönül veririz, gönül alırız.
Ocağı değer de ateş buluruz
Kâhi köyden, kâhi külden, kurumdan.

Gün görmüş kar gibi eridik mi biz,
peşimizde gönül sürüdük mü biz,
yurd uğruna coşup yürüdük mü biz.
Sırma saçın farkı kalmaz sırumdan.

Gayri âşık olduk, arı terk ettik;
Vatanın uğruna yarı terk ettik;
Sanma hemen yodğu varı terk ettik
Haberimiz olur her bir durumdan.

Cel hele, gel hele, âşık gel hele,
Kıç yul ölüm, zulüm gezdi el ele,
Sultanlar, düşmanlar ezdi el ele,
Ses duyulmaz oldu mülkü urumdan..

Söyle âşık Ömer! bıraksin nazı.
Bülbülsüz geçirdik biz nice yazı,
Duyulsun radyoda sözüle sazı
Kul Mustafa çıka gelsin Çorumdan.
Behcet Kemal ÇAĞLAR

[*] Ankaraya Çorum Halkevi Folklor gecesi için giden ekibin içerisindeki Tarhanlı âşık Kul Mustafa için yazılmıştır.

TENASÜLİ GİZLİ HASTALIKLAR İSMİNİ TAŞIYAN ZÜHREVİ HASTALIKLARI

Cild ve Zührevî hastalıkları Mütahassısı
Dr. TEVFKİ Berkol

— 32 inci sayıdan devam —

Belsoğukluğunun mevzî olarak yaptığı ârizalar. — Kamişın başı olan haşefeyi, kamiş içerisinde bulunan pek küçük bezleri de şişirerek iltihaplandırır, üfunetlendirir. Hastalık mezi yapan prostad guddesine, yuvasına gitmesile orasını da iltihaplandırır. İdrar yaparken, abdest bozarken ican denilen apış arasında şiddetli ağrılar, sık sık işemek hissi ve ağrılı intiazlar vukua gelmesile hasta ıztıraplar içerisinde kıvrılır. Eğer bu prostad guddesinin iltihabî vaziyeti ilerleyerek bir apse yani çiban şeklini almamış ise ıztıraplı bu hal ve safha iki hafta zarfında kaybolur. Aksi takdirde meydana gelecek apse cerahatlanarak, olgun bir hale gelerek ya kamiş içerisinde veya mak'ada açılmak ve boşalmak suretile nihayet bulur. Velhasıl belsoğukluğu sebeble prostad guddesi şişmiş kim-

seler apış aralarında ağırlık duyarlar. Sidiklerini ağrılı ve müşkilâtla çıkarırlar. Ekserya bu gibi kimseler kabızdırlar. Yürümekle, bacaklarını birbir üstüne atmakla ağrıları artar. Mak'adlarında yabancı bir cisim veya tıkaç varmış gibi bir dolgunluk duyarlar. Büyük abdest bozarken kamişlerinden cerahatli akıntı gelir.

Belsoğukluğu esnasında fazla görülen ihtilâttan birisi de mesane iltihabı denilen sidik torbası iltihabıdır. Bu da hastalık esnasında fazla yürümek, yorulmak, cinsî münasebette bulunmak, perhize riayet etmemek, içki kullanmak, kuvvetli ve sıcak antiseptik mahlüllerle lavaj yapmak sebeble vukua gelir. Sistit denilen sidik torbasının iltihabı belsoğukluğu esnasında çok tesadüf olunur. Yolsuz, usulsuz yapılan tedavi ile yahud vaktinden evvel kuvvetli

ilâçlarla lavaj yapılmasile mesane iltihabı meydana gelir.

Sistit denilen sidik torbasının iltihabı. — Hastanın sidigini tutamıyarak sık sık şiddetli ağrı ile kanlı ve bulanık idrar yapmasile göze çarpar. Ekserya bu ağrılar idrarın sonunda olarak karnın aşağısında ve mesanenin bulunduğu yerde duyulur. Bu ârıza iki ilâ üç hafta kadar sürdükten sonra kendiliğinden kaybolursada çok kerre sidik torbasında verem mikroplarının yerleşmesine müsait bir yer hazırlar. Bazı kerrede mesane yolile belsoğukluğu mikrobu böbreklere kadar çıkarak idrarın başlangıç depolarını, yuvalarını üfunetlendirerek ateşler ve bel ağrıları içerisinde hastayı kıvrandırır, idrarlarını bulandırır, cerahatlandırır.

Belsoğukluğu esnasında tenasül yolu da hastalığın fenalığından müteessir olur. Hastalık meni deposuna veya meni getiren yollara, kordonlara giderek oralarını şişirir, iltihaplandırır. Bu yerlerin iltihaplanmasile hastalar ekserya abdest bozarken, idrar yaparken kasıklarında gizli ve derinden gelen ağrıdan, dolgunluktan rahatsız olurlar. Ağrılı ve kanlı sık sık vukua gelen ihtilâmdan muztarip-tirler.

Belsoğukluğunun tenasül yollarında yaptığı mühim ihtilatlardan birisi de epididimit denilen berbah iltihabıdır. Bu da ya meni yollarile ve yahud cümle lenfaviye denilen beyaz kan yollarile belsoğukluğu mikrobunun husyelere kadar gitmesile vukua gelir. Bu ârıza hastalığın her devresinde meydana gelirsede ekserya belsoğukluğunun üç ilâ dördüncü haftalarında fazla yürümek, ayakta kalmak, bisiklete binmek, yorgunluk ve cinsî münasebette bulunmakla beraber ata binmek, kuvvetli ve pek sıcak ilâçlarla lavaj yapmak sebeble vukua gelir. Bu ihtilatin başlangıcında mecradan birden bire akıntının azaldığı, pek şiddetli ağrı ile birlikte husye üzerine sarılmış bulunan ve berbah denilen yumakcığın şiştiği göze çarpar. Hastalarda baş ağrısı ve ateş gibi ahvali umumiyelerinde bozukluk da görülür. Eğer epididimit denilen berbah iltihabı iki taraflı bulunduğu takdirde yakalanan kimseleri kısırılığa da mahkûm eder, çocuktan, zürriyetten mahrum bırakır.

Belsoğukluğu sebeble hastalığa yakalanan kimselerde %3 nisbetinde romatizma görülür. Bu ârıza daha ziyade yorgun ve soğuğa maruz kalmış kimselerde tesadüf olunur. Ekserya bu romatizma

belsoğukluğunun 3 üncü ilâ 4 üncü haftalarında veya aylarında vücudun oynak yerlerinde kendisini gösterir. Oynak yerlerinde şişlik, ağrı, kızartı ve iltihap şeklinde veya hut mafsalların şekillerini bozmıyarak müzmin şekilde görülür. Belsoğukluğu sebebiyle oynak yerlerinde görülen ağrılar ekserya sabahları artar. Bulunduğu uzvun oynamasına, kalkmasına, hareketine mani olur. Bazı kerre bu oynak yerlerine su toplanır, hastalarda ateş bulunmaz, ağrılı, gergin ve şişmiş bir halde bulunan oynak yerlerinde temasla ve hareketle ağrılar artar. Bazı kerre 38 ilâ 39 dereceye kadar hastalarda ateş çıkarsada çok devam etmez, geçer. Belsoğukluğu romatizması dizkapak, topuk, dirsek, parmak, köprücük kemikleri ve çene kemiği mafsallarında görülür. Bazı kerre bu mafsal iltihabı bir tarafta olarak şiddetli ağrılı ve şişmiş bir halde görülür. Ufak bir temas, tazyik ve hareket ağrıyla şiddetlendirir. Uzun süren oynak yerlerindeki hareketsizlik sebebiyle ankiloz denilen lehimlenme husule gelerek artık o uzuv ve mahal hiç oynamaz. Bazı kerre de zayıf ve istidadı olan kimselerde verem basillerinin oynak yerlerde yerleşmesini hazırlar.

Belsoğukluğunun kadınların idrar yollarında yaptığı ihtilat heden hissedilmeyecek derecede geçer. Çünkü kadınların mecrası kısası ve geniştir. En ziyade kadınlarda tenasül uzuvlarında fenalıklarını gösterir. Ekserya eski belsoğukluğu sebebiyle rahimlerinde hastalık izini taşıyan kadınlar hayız esnasında yorgunluk ve cinsî münasebet zamanlarında ağrıdan muztarip olurlar. Hastalık sebebiyle yumurta yolları şişmiş ve kapanmış olmasile bu gibi kadınlar kısır kahlırlar, evlât zevkinden mahrum bulunurlar. Müzmin belsoğukluğuna yakalanan kadınların ekserya âdetleri uzun sürer, sancılı ve sık sık hayız görürler, bedenî ve asabî zafiyet gösterirler. Ekserya süt manzarasında beyaz ve kokulu bir akıntı mihbellerinden yani tenasül hazinesinden gelir. Belsoğukluğu mikrobu kadınların tenasül uzuvlarında bazı kerre bartolen denilen küçük dudakların içerisine açılmış sağlı ve sellu mihbeli ıslatan, yumuşatan guddelerin içerisine girerek, yerleşerek daimî bir hastalık sirayet kaynağı hazırlar. Bazı kerre bu bezleri şişirek sıkılamakla bunların gözlerinden cerahat akar. Bazı kerre de içerisinden cerahat artarak ve harice boşalamıyarak apse denilen

çıbanlar yapar. Bu çıbanlar da ya mihbele veyahut harice açılarak tenasül azâsında bir takım deliklere fistüllere sebebiyet verir. Rahmin ağzında görülen belsoğukluğu ağrısız olup kat'iyen haricen bir ağraz göstermez. Akıntısı mihbel ifrazile karışır. Yalnız andoservisit denilen unka bir kızartı ile birlikte sarı yeşilimtırak renkte cerahatle ve fazla yapışkan ifrazatla deliğin tikandığı göze çarpar.

Kadınlardaki belsoğukluğu idrar yolunda ya şiddetli ve yeni bir şekilde görülür veyahut eski belsoğukluğunu taşıyan kimselerle temas neticesi birden bire müzmin şekil alır. Belsoğukluğu kadınlarda en ziyade rahim ve yumurtalıklarında tehlikesini ve fenalığını gösterir. Kadınlardaki belsoğukluğunun devri tefrihi pek kısadır. 48 saat zarfında hastalığın alâmetleri meydana çıkar. Bu da haricî tenasül azasını teşkil eden ferçte ve mihbelerde evvelâ kızartı, kaşıntı, yanma, şişlik ve akıntı ile kendini gösterir. Akıntının rengi bidayette beyaz olup sonraları sarı yeşilimtırak bir manzara alır. Hastalık erken ve zamanında tedavi edilmezse bartolen guddelerine ve rahme giderek yerleşir, oralarda

mühim ârızalar ve ihtilatlar meydana getirir.

Kadınlarda belsoğukluğuna ekseriya müzmin şekilde tesadüf olunur. Kadınlardaki kasık ağrılarını bilhassa cinsî münasebet esnasında duyulan, hayz zamanında, fazla yorgunluk sebebiyle, ayaklı dikiş makinesini kullanmakla, uzun ökçeli ayakkabı geymekle ve dans etmekle artan rahim sancılarını çok kerre basit bir rahim hastalığı gibi telakki ederler. Halbuki bu ârızalar eskimiş ve ihmal edilmiş bir belsoğukluğunun kadın iç tenasül azâsında yaptığı tehlikeli ârızalar ve ihtilatlar sebebiyle vukua gelir.

Belsoğukluğu kadınların rahim ve yumurta yollarına ve yumurtalıklarına giderek yerleştiği zaman küçük karında ve kasıklarda duyulan, mak'ada ve bacaklara doğru yayılan müdhiş şiddetli ağrı ve sancılar içerisinde hastaları kıvrandırır. Bu ağrılar ayakta durmakla, yol yürümekle, uzun ökçeli ayakkabı geymekle, cinsî münasebette bulunmakla ziyadeleşir. Hayz zamanlarında sancı artar ve ekseriya âdetleri intizamını kaybetmiştir. Belsoğukluğuna tutularak hastalığını ihmal eden, eskiterek

hastalığın tehlikeli ihtilatlarını taşıyan kadınlarda iştihatsızlık, hazımsızlık, karın sancıları, bulantı, kusmalar görülür, uykularını kaybederek zayıflarlar, sinirli ve nev-rastenik olurlar. Çok kerre ma-sum bir yuvanın mahremiyetine giren müzmin belsoğukluğu dam-lasının âile yuvasında meydana getirdiği ihtilat ve mühim ârıza genç ve zavallı kadıncağızı ameli-yata kadar sürükleyerek tenasül uzvundan bir kısmını kaybettirir. İşte belsoğukluğu hastalığı mec-rayı bevlinin basit bir nezlesi de-ğildir. İhmal edilen veya ehemmi-

yet verilmeyen gutmiliter denien müzmin damla sebeble hastalık âile yuvasına girerek genç yuva-nın zevkini, saadetini bozar. Bel-soğukluğunu taşıyan kimselerin tehlikesi yalnız şahısları için olma-yub kuracağı yuvası için de ya-sadığı cemiyeti ve milleti için de büyük bir fenalık hazırlayacaktır. Şu halde belsoğukluğu hastalığı basit bir nezle ve mecra iltihabı olmayub yakalanan şahsı, âileyi ve cemiyeti alâkadar eden ictimai bir dert ve zührevî bir âfettir.

— Sonu Var —

ÇORUMLU MANİLER

EŞREF Ertekin

1080

Deste milim gergefte
Bir yar sevdim erdekte
Erdekteyse erdekte
Sevdası var yürekte

1081

Deste milim maidir
Bu gün keklik avıdır
İşte ben gedyorum
Seni kimler avudur

1082

Dekârdır.
Şu bülbülün gezdiği
Bahçede bağda kârdır
Zemane dilberleri
Hepisi sahtekârdır

1083

Deçare.
Buncalar geldi gitti
Bulmadı derde çare
Umar isen haktan um
Yoktur insanda çare

1084

Devekte üzüm kara
Üzümde düzün kara
Ben yare gedyorum
Elim boş yüzüm kara

1085

Dağlarda kar neyleyim
Ahile zâr neyleyim
Olursa vefalı olsun
Vefasız yar neyleyim

1086

Elli gündür yüz gündür
Elim yarden üzgündür
Ben yari görmeyeli
Temam bu gün yüz gündür

1087

Elde filcan gezdirir
Lali mercan gezdirir
Sana aşık olanlar
Bir kuru can gezdirir

1088

Elma armud zerdâli
Dalda biter zerdâli
Limon turunç çok gördüm
Ayva dalın eğmeli

1089

Elinde gümüş balta
Geliyor darta darta
Tifulara tutuldum
Yalnız yata yata (1)

1090

Ele kalem aldıkça
Gözüm yaşı doldukça
Bizlerden size selâm
Canımız sağ oldukça

1091

Elinde allı alpak (2)
Başında samur kalpak
Sana manici derler
Dünya kaç kile toprak

1092

Arşu alâdan bilir
Kaşı karadan bilir
Bu toprağın sayısın
Ancak yaradan bilir

1093

Güzel gözler.
Siyahtır güzel gözler
Bu gözler alışmıştır
Dâima güzel gözler

1094

Gül ektim ocak ocak
Devşirdim kucak kucak
İlin gülü gül açmış
Benim gülüm domurcak

[1] 462 no. lunun benzeridir.

[2] Bir nevi eldiven.

1095

Gel hey ömrümün vari
Kıluram ahi zari
Can istersen işte al
Çektirme intizârı

1096

Gözleri pürhun benim
Ciğer derdi hun benim
Leylasından ayrılmış
Divane mecnun benim

1097

Gözlerim yaşa katlan
İş düştü başa katlan
Ciğer dost kebabı yesün
Çevril ateşe katlan

1098

Gelepekte sırmayım
Simini sıyır mayım
Senden başka seversem
Gençliğime doymayım

1099

Gece gezer kara kol
Yare nerden gider yol
Bu aşkı senden aldım
Gel derdime çare bul

1100

İldir ildir öyledir
Şimdi zaman böyledir
Yar beni yanına almış
Bülbül gibi söyledir

Çorumlu'dan

*Bir lâhza konuşsam doğduğum yerden
Yıllarca uzakta olduğum yerden
Hasretle sararup solduğum yerden
Ses veren yazımı yazar Çorumlu*

*Ezeldenberidir toprağı eker
Alnının terini hakkile döker
Ekmeğini en sarb kayadan söker
Dağları, taşları kazar Çorumlu*

*Demirin kerliğı sözünün eri
İşinden gücünden hiç olmaz geri
Söz verüb sözünden dönerse biri
Böyle döneklere kızar Çorumlu*

*Bu yerde yetişir baba yiğit er
Yalnız vatan için can feda eder
Sevine sevine cebheye gider
Duşmanı dağıtır, bozar Çorumlu.*

Sabri DİL

Çorumda Yıl Çıbanı [Leishmania]

Dr. TEVFİK Berkol

— 32 inci sayıdan devam —

Yıl çıbanı tedavisinde kolay, pek basit ve pratik olarak kullanılan mevziî, kimyevî tedavilere gelince; bunlarda ekserya ağrı yaparlar ve geç tesir ederler. Bazı kerre de bu kimyevî ilâçlar çıbanda tahrişat yapması ve tahribat husule getirmesiyle mahzurludurlar. Salicylate, de' methyl, acide phenique, formol, nitrate d'argent, perchlorure de fer, teinture diode, permanganate de potasse gibi yakıcı kimyevî kuvvetli maddeleri mahlül halinde Yılçıbanına atışman yapmak suretile kullanılmakta isede bunlarla yapılan tedavi çıbanın sönmesini uzatmakta ve hatta bu ilâçlar hastalığı söndürmeğe bile kâfi gelmemektedirler. Methylene maviside üçte bir nisbetinde merhem şeklinde veyahut solisyon alkolik halinde onda bir nisbetinde veyahut toz şeklinde yaraya sürülürse de bunun da tesiri pek yavaş olup ekserya yaranın sönmesi uzun sürer. Bazı kerrede iodoforme, aristol, dermatol, salol, sous carbonate de fer, airol, rivanol, süblüme, calomel gibi podralarla

veya antiseptik tozlarla doğrudan doğruya veya merhem şeklinde sık sık Yılçıbanının pansıman yapılması tavsiye edilmektedir. Ancak bunların tatbiki için de Yılçıbanı yarasının pek geniş ve derin olmaması ve açık bulunması lâzımdır. Bazı müelliflere göre Yılçıbanının hususî bir ilâcı olarak telakki edilen antimoine mürekkebatı kullanılması tavsiye edilmekte olup bunun için de yüzde bir nisbetinde serom fizyolojikte halledilerek takım edilmiş emetique veya tartre stibie mahlülünden haftada iki gün yapılmak üzere siyah kan damarı içerisine beş santimetre mik'aptan başlayarak tedricen artırmak suretile on santimetre mik'aba kadar çıkarılır. Umumiyetle yüzde bir nisbetinde serom fizyolojikteki tartre stibie mahlülünden haftada iki ilâ üç defa yapılmak üzere beher beş kilo için bir santimetre mik'ap hesap edilerek verid içerisine şırınga edilir. Bu tedavi usulile Yılçıbanının süratle söneceği ve çıbandaki parazitlerin erkence kaybolacağı

iddia olunmaktadır. Bununla beraber antimoine mürekkebatına karşı bazı hastalar ve vak'alarda ve bilhassa zayıf ve yaşlı kimse-lerde tehammülsüzlük hali olarak bulantı, başağrısı, yüzde solukluk, yorgunluk, böbrek sancıları ve iltihapları, nefes darlıkları şeklinde ârizalar görüldüğü gibi antimoine mürekkebatına karşı koyarak ve inad ederek Yılçıbanının da kolaylıkla geçmediği görülmüştür. Ticarete ve piyasada satılan stibenyl, stibosan, neostibosan, antimosan gibi antimoine mürekkebatı da mevcut olup bunlarla yapılan tedavilerle de parlak ve kat'i bir netice alınmamıştır. Ekserya antimoine müstahzarlarının Yılçıbanında olan tesirleri yavaş ve sebatsızdır. Hastalarda bu ilâçlara karşı tehammülsüzlük hali görüldüğü cihetle bu antimoine mürekkebatı da Yılçıbanı tedavisinde kâfi bir silah ve tedavi vasıtası olamaz.

Bundan başka solüsyon kloridrot emetin'in onda bir nisbetindeki mahlülünden yaranın civarına, altına ve çevresine gayet az ve hemen bir santigramdan on santigram mikdarında şırınga edilir. Ancak bu ilâcın bu şekilde kuvvetli mahlülile yara etrafında birdenbire şiddetli ağrı ve şişlik kızartı meydana gelmesiyle yüzde

bir nisbetinde serom fizyolojikte sulandırılarak şırınga edilmesi daha muvafıktır ve alınacak netice daha kolay ve serî olmaktadır.

Yılçıbanında mevziî tedaviden başka umumî tedavi olarak dahilî bir tedavi yapılması da tavsiye olunmaktadır. Bu hususta üç ilâç tavsiye ve tatbik edilmiştir. Antimoine, bismüt, arsenik mürekkebatı. Mevziî bir cild hastalığı olan Yılçıbanında antimoine mürekkebatı damar içerisine şırınga edilmek suretile kullanılmakla pek yavaş bir tarzda ilâcın tesir faydası görülürse de ekserya hastalarda her şırıngayı müteakip kuvvetli bir reaksiyon husule gelmekte ve hastalar yorgun ve solgun bir vaziyete girmektedirler.

Yılçıbanında Profesör Jean-selme ve Ravaut tarafından arsenik mürekkebatından olan Neosalvarsan kullanılmış ve tavsiye edilmiş isede bunlardan da arzu edilen serî ve parlak netice alınmamıştır. Bundan başka yine Yılçıbanının andemik olarak fazla görüldüğü yerlerde profilaktik olmak üzere Yılçıbanına yakalanılmaması için dahilen arsenik mürekkebatından olan treparsol, ve stovarsol komprimelerinden kullanılmış isede bunlardan da

müsbet ve kat'i bir netice alınmamıştır. Bizmüt mürekkebatı ise haftada iki defa adale içerisine şırınga edilmek suretile Yılçıbanında kullanılmış olup her ne kadar bu ilâcın tatbiki kolay ağrısız ve hastalar tarafından kolaylıkla tehammül edilirse de yapılan tecrübe ve tatbikat neticesinde istenilen ve beklenen fayda görülemedi.

Kimyevî tedavi olarak en son 1938 senesi zarfında Sicilyada Katanya üniversitesi cildiye servisinde Profesör Franco Flarer tarafından yapılan sistematik tecrübe ve tedkikatta Protozoaire sınıflarına mensup parazitlere karşı müessir olan ve sıtma ilâcı olarak kullanılan Acriidine mürekkebatından olan Atebrine isimindeki ilâç yine Protozoaire sınıfından ve familyasından bulunan Laşmanyalara da müessir olacağını düşünerek bu ilâcın Yılçıbanı tedavisinde de tecrübe ve tatbikına başlanılmış, ilâcın devaî tesisatının kat'i ve serî olduğunu gerek mevziî olarak çıban muhitinde tahriş ve iltihap yapmadığını ve gerekse umumî bir teamül göstermediğini söylemesiyle pratik noktasından her yerde tedariki ve tatbiki kolay olan bu ilâcın yeni parlak ve müessir bir teda-

vi şekli olduğunu bildirmesile biz de Çorum Memleket Hastanesinin Cildiye servisinde Yılçıbanını taşıyan kimselerin bazılarında Atebrine isimindeki ilâcı gerek damar içerisine ve gerekse mevziî olarak çıban etrafına ve içerisine entradermik olarak şırınga etmek suretile tecrübe ve tedkika başladık. Umumiyetle çıban çevresine şırınga edilen Atebrine mahlülü şırıngasile çıban etrafında tazyikle bir kansızlık, şişlik, gerginlik ve ağrı husule gelmekte isede bu vaziyet nihayet iki üç gün zarfında kendiliğinden kaybolmaktadır.

On santigram atebrine tozunu bir santimetre mik'ap maimukadderde eriterek yara evvelâ temizlendikten sonra çıban çevresine ve içerisine entradermik olarak tatbikyledim, aynı zamanda yine iki santimetre mik'ap maimukadderde ettirilerek takim edilmiş on santigram atebrine mahlülünü de Veride şırınga eyledim, çıban çevresine yaptığım atebrine şırıngasile yara mihrakında husule gelen ve ancak iki üç gün devam eden solgun ve sarı renkte ödem ve şişlik meydana geldiğini ve bu şişliğin kat'iyen iltihabî bir teamül göstermeksizin ve fazla ağrı vermeksizin kaybolduğunu gör-

düm. Gün aşırı yapılmak üzere bazı vakalarda üç ilâ beş defa ve bazı kerrede 7 ilâ 12 adet çıban mihrakile birlikte Veride şırınga etmek suretile gerek umumî ve gerekse mevziî atebrine şırıngasile tekarruh etmemiş yeni küçük ve nodüler yani domurcak halinde bulunan yılçıbanı vak'alarında atebrine şırıngası tatbik edilmekle ve aynı zamanda yaraya pansıman yapılmak suretile Yılçıbanının süratle ve kısa bir zamanda söndüğü ve silindiği görülmüş ve çıban içerisinden alınan kanlı suyun mikroskopik kontrolde hastalığın âmili marazisi bulunan Laşmanyanın kaybolduğu tesbit edilmiştir. Halbuki genişçe eskimiş, yayılmış, tekarruh etmiş ve etrafı şerabi renkte kabarıklık ve irtişah gösteren büyük yaralarda atebrineden beklenen serî ve parlak netice alınmamıştır. Bu gibi eskimiş ve geniş Yılçıbanı yaralarında mevziî tedavi olarak evvelâ yaranın sathı eau d'Alibour ile üç beş dakika müsterek bulunduğu mikropları öldürmek maksadile pansıman ve atuşman yapıldıktan sonra trichlorure, d'antimoine merhemini bir hafta kadar kullanmak ve bilahare ichtyol merhemi yaraya tatbik etmek suretile Yılçıbanının muhitinden merkeze doğru dört beş

hafta zarfında yerinde hafif bir nedbe terk ederek silindiğini ve kaybolduğunu tesbit ve müşahade eyledim. Yılçıbanında mevziî tedavi yapmaksızın ağızdan veya damara şırınga etmek suretile yapılan atebrine tedavisinden arzu edilen ve beklenen serî ve kat'i netice alınmamıştır. Ancak mevziî tedaviye teşrik edilmek suretile henüz domurcak halinde açılmamış olan Yılçıbanı vak'alarında atebrine şırıngasından kolaylıkla ve süratle güzel netice alındığını hastalarımın bazılarında yaptığım tatbikat ve tecrübelerimle tesbit eyledim. Velhasıl Yılçıbanı basit bir çıban olmakla beraber diğer müşterek mikroplarla bir piyodermite denilen cild üzerinde cerahatli ve iltihabî bir şekil arzeden vak'alarda tedavi tarzını değiştirmek icabettiği muhtelif serî tablo ve manzara gösteren çıbanların seyrinden ve tedkikinden anlaşılmıştır. Tedavide esas kullanılacak ilâcın kısa bir müddet zarfında çıban yerinde derin bir iz bırakmaksızın parlak netice vermesi ve yeniden yarayı nüksettirmeyecek bir şekilde müessir olması şarttır. Herhalde Yılçıbanı tedavisinde her vak'aya göre bir tedavi şekli tayin ve tesbit etmek lâzımdır.

S O N

D E S T A N

Derleyen : Eşref ERTEKİN

— 32 inci sayıdan artan —

53

Kızanlıkta gördüm kasrı otağlar
Her yerleri güllük müzeyyen bağlar
Güller güter nazla Bülbüller ağlar
Her bir taraftardan çağlar enharı

54

Keman kaşlı niçe var mahpareler
Atar tiri aşkı yürek yareler
Mecruh olmuş uşşak geymiş kareler
Özüler davayı vashı dildarı

55

Milleti aharden kesrette İslâm
Ne güzel mahallede etmişler ârâm
Çoğu içlerinde zevil ihtiram
Zarif nazif küberası sigarı

56

Ahar millet bahçelerde hemişe
Oynar güler mecbur işreti işe
Hora deper başlar naze revişe
Urum dilberinden çoktur Bulgarı

57

Âşıklar eder ah eyvah of
Güzeller celbi kulubla meluf
Vuslatları reyî âşika mevkuf
Âşıkın koyunda varsa dinarı

58

Sadre hulûl eder o yerde şeytan
Arifi nefsile eder imtihan
İşarete bakar fistanı zenan
Sakınmaz milleti Bulgarın varı

59

Arif olan doğru yoldan ayrılmaz
tedbiri nefsini hiç kabul kılmaz
Zevkı dehri versen bir pula almaz
Yırtmaz ol perdei ziyayı ârı

60

Kızanlık sükkânı âfeti devran
Çoktur çeşmi fettan neveste civan
İnce meyan beyaz gerdan boy fidan
Salınıp gezerler Turna katarı

61

Âşıkları vuslat isteyüb zârde
Ah ederler Bülbüllerte saherde
Nareleri mezad olur bu yerde
Aşka medar şehrin buyü gülzarı

62

Uşşakları ehli ismet zurefa
Güzellikte güzelleri bi hemta
Anda mebzul her bir nebatı meyva
Gayet leziz eşçarının esmarı

63

Sekizden onyedî kuruşa kadar
Gülyâğı miskalin alub satarlar
Yüz bin okka alır nice tacir var
Milyonları devreder gelüb tüccarı

64

Otuz sekiz para gümrük miskalde
Üçyüz bin kuruştan fazla icmalde
Hasılatı zuhur eyler bir salde
Çok anda gül bağlarının mimarı

65

Oraya bir emir eyledi zuhur
Sevahile naklim hususu mastur
Totrakan şehrine olmuşam memur
Yazub bildirmişler sahih ahbarı

66

Kızanlık Totrakan şehrinde hemin
Memur kıldım birer seneye yakın
Andan Minkaliye olundum tayin
Virane bir şehir yok iştiharı

67

Minkalyenin iki tarafları gül
Kükürt gibi kokar saz kemiş mebzul
Eksik olmaz herdem göl suyunun ol
Taaffünü rutubeti buharı

68

Hep kokulu sular denize akar
Deniz dahi yaz günleri pek kokar
İlmi tıp'ca fena kokular meğer
İlleti hummanın öz kafadarı

69

Kızanlıkta iken çoktu buyü gül
Terennümle nağme ederdî Bülbül
Ana nisbêt bu minkalye namakbul
Böyle imiş kader çekmem ekdarı

23

70

Bu dünya evvelâ görünür hasen
Sonra olur çirkin buruşmuş bir zen
Buna mağrur olup demezem sen ben
Tavazu eylerim bilmem vakarı

71

El'an Minkalyede iskân edüb biz
Gümrük hizmetini ifa ederiz.
Seksen yedi tarih eyledik temyiz
Budur salî halin çün inhisarı

72

Sılaya gitmeklik olamadı hiç
Akrobam haber alamadı hiç
Nerede olduğumu bilemedi hiç
Artık lâzım bir mektubun tisyarı

73

Levhi dilim ettim bir gece tathir
Bazı sergüzeştim ederek tasvir
Beş saat zarfında eyledim tahrir
Lehül hamd hatmoldu tabın asârı

74

Mektubun yerine işbu mevzunat
Bittanzim takdime ettim cesaret
Ey «Rüşti'i naciz» sılada çok zat
Sevinir okursa bu yadigârı

75

Vezni imlâ harfice ziyade noksan
Varsa kusur bulmaz sılada ihvan
Acele yazıldı erbabı irfan
Mazur tutsun bu bimeal küftarı.

SON

NOT : Gökeşmenin bu destandan baş-
ka bir şiir veya bir eserine tesadüf edileme-
miştir. Öğretmen Bay Fevzi Gökeşmeden
bunun ve müftî Ahmed Feyzi Gökeşmenin
eserlerinden varsa inceleyerek bulduğu eser-
leri neşretmesini ve bu mevzuu aydınlatma-
sını dileriz. E. E.

Osmancıklı Âşık ve Şair

KADIR USLU

Sıtkı AKTAN

Kadir Uslu, 1285 tarihinde Osmancık'ın Yazı mahallesinde doğmuştur. Babası (Ahmed efendi) orta halli, (Koca Mehmed paşa imareti camii) nin kayyumu idi. Kadir Uslu babasının hayatını ve içtimaî vaziyetini şöyle nakletmektedir :

«— Babam iki defa evlenmiştir. Kendisi 60 yaşlarında iken ilk karısı ölmüş, bunun üzerine Osmancık'tan, Debbağ esnafından Ali ağanın 20 - 22 yaşlarındaki, bakire kızı Emine ile evlenmiş, bir iki sene sonra da ben dünyaya gelmişim. Babam, okumağa meraklı ve pek az miktarda kabiliyeti şiiriyeye malikti. Şu beyit onundur :

“Zamane dilberi kesim ister kesim

Başından sarıgım aldı fesim ister fesim,,

Babamın evvelki karısından bir oğlu daha vardı. Kendisi cahildi, 1311 yılında öldü.

Babam beni çok severdi. Bütün gününü benimle meşgul olmak ve benimle eğlenmekle geçirirdi. Son derece neşeli, latifeden hoşlanır, şakacı bir zat idi. Anam, babamın bu lâübali hallerinden hiç hoşlanmazdı. Babamla çok vakit (Tekerleme) söylemekle

eğlenirdik. Bunlardan birisini nakledeyim :

Mevsim Sonbahardı. Bağımızda üzüm kaynatıyorduk. Anam bir köşeye uzanmış uyukluyordu. Bu fırsattan istifade ederek tekerleme müsabakasına başladık :

Babam : — Elif ile nereden geliyorsun ?

Ben : — Erzincan'dan.

— Nereye gidiyorsun?

— İzmir'e.

— Neye binersin?

— Ata.

— Yükün nedir?

Elma.

— Sevdğin adı nedir?

— Emine.

— Sevdğin senin nereni sever?

— Elimi.

— Sen onun neresini seversin?

— Alnını.

Meğer anam uyanıkmiş. Uzanıldığı yerden bizi dinliyormuş. Tam bu sırada -(alnını) kelimesini yanlış anlamış olacak ki- birden bire yerinden fırlayıp :

— Terbiyesiz, edepsiz ! insan anasına öyle çirkin lâf söyler mi ? Diyerek bana çıkıştı.

Babam araya girmek istiyor-

du. Bu defa anam beni bırakıp babama döndü ve dedi ki :

— «Aygırı kişneten ta...ğidir»

Esasen tekerlememiz, mutaf üzere, bir darbı meselle sona eredi. Validemin yerinde sarfetmiş olduğu bu darbı mesel, babamı son derece neşelendirmişti. Kahkaha ile :

— Aferin karı ! temsilini de sen getirdin. Dedi.»

7 - 8 yaşlarında mahallesinin (Medrese)sinde ilk tahsiline başlayan Kadir Uslu, bir müddet sonra (Kızıl Hasanoglu dairesi büyük Medresesi)ne devam ederek (Mantık)a kadar okumuştur. 1305 tarihinde babasının ölümü üzerine, zoraki olarak, okuldan ayrılmış ise de okuma ve araştırmayı elden bırakmamıştır.

Bülüğ devrile beraber şiir yazmağa ve saz (Bağlama) çalmağa başlamıştır.

(Hayatının ilk devresine ait, bir çok manzumeler, koşma ve destanlar ve divanlarla dolu bir defteri kayıp olmuştur. İlk şiirlerini elde etmek imkânsızdır.)

Aradan bir kaç yıl daha geçince memlekete gelen meydan şairleri arasında bir mevki'i, oturma odalarında bir yeri bulunuyordu.

1300 yılında evlenmiş, 1309 yılında asker olarak İstanbula gitmiş, iki yıl sonra tekrar Osmancığa dönmüştür. Başından üç nikâh geçmiştir. İlk karısı çocuk üzerine ölmüş, ikinci karısından

bir kız, iki erkek çocuğu dünyaya gelmiştir. Erkek çocukları sağdır. (Tahsin, Ahmed).

Şair, ikinci karısını da ölümün pençesinden kurtaramamış, üçüncü defa olarak tekrar evlenmiştir. Bu karısından da dört kız, iki erkek çocuk dünyaya gelmiştir. Çocuklar sağdır.

Şair ve âşık Kadir Uslunun hayatının en cazip ve enteresan kısmını, onun İz'anî, Ceyhunî, Seyhunî gibi meydan şairleriyle karşılaşmaları teşkil etmektedir. İlk karşılaştığı İz'anî ile nasıl tanıştığını ve nasıl karşılaştığını kendisi şöyle anlatıyor :

«— İlk tanıştığım şair, Erzurum taraflarından gelen İz'anî adındaki bir şairdi. İz'anî saz çalamazdı. Daha ziyade Emrah'tan, Nuri'den Zihni ve Dertli'den ezberlemiş olduğu şiirlerden okurdu. Yanında, Çorumlu bir bağlamacı sazile arkadaşlık etmekte idi.

1306 - 1307 yılında ilk defa olarak bir usta şairle karşılaştırdum. Hem utaniyor ve hem de korkuyordum. Nihayet, davetli bulunduğumuz Hacı Hafız ağanın odasında sazlara düzen verilmeğe başlandı. İz'anî bittabii usta olduğu için evvel o başlamak suretile ; Divan, Koşma, Kerem, Garip, Kalender, Semaî gibi şeyler sıra ile söylendikten sonra sıra destana gelince ; orada hazır bulunan davetlilerin ısrarı üzerine Tekellüm yapıldı. Şimdi hatırımda bir kısmı kalmış olan şu beyitler okundu :

İz'anî — Bu gece seniyle bezmiş gülsene
Kuralım otağı Âşık Kadriya
Kel olan neylesin bağı irfanda
Şimşirden tarağı Âşık Kadriya

Kadriya — Kel değil engeliz, eçhel değiliz
Biz sırma saçlıyız hem kel değiliz
Kafiye bulmakta esfel değiliz
Seyreyle ayağı Âşık İz'anî

İz'anî — Burnumun dibinde ot gibi bitme
İster sözüm işit ister işitme
Sen daha çocuksun ileri gitme
Kırarsın çanağı Âşık Kadriya

Kadriya — Sözlerine baktım saçma sapandır
Ne kantar terazi ve ne kapandır
Tencerenin içi uari suzandır
Kaldırma kapağı Âşık İz'anî

İz'anî — Zaanetme burayı sen mekteb gibi
Fehmeyleme beni bi edeb gibi
Bizim kara öküz boz merkeb gibi
Dik tutar kulağı Âşık Kadriya

Kadriya — İşte tecavüze sen oldun sebep
Bir sual sorarsam deme bi edeb
Değdikçe ne için sertelir aceb
Maymunun ta...ağı Âşık İz'anî

İz'anî — Avcı tazısını tavşana salmış
Bir tazı bir günde beş tavşan almış
O gece nasılsa dışarda kalmış
Uyuz kelb yalağı Âşık Kadriya

Kadriya — Bal kaymağı birbirine kararsan
Yemek yedirmeye ehil ararsan
İshak Paşa hamamını sorarsan
İbneler yatağı Âşık İz'anî

İz'anî — Erzurumdan beri çok âşık gördüm
Pamuktan, kazıldan çok çorabördüm
Mısır tarlasında iz etmiş gördüm
Ayının balağı Âşık Kadriya

Kadriya — Tekellüm bahçesi dikendir diken
Ayağına batar sakın giderken
Kalbur elek sele sepet örerken
Kırarsın kasnağı Âşık İz'anî

NOT: Gelecek sayıda Kadir Uslunun Ceyhunî ile karşılaşmasını yazacağız.

Halkevi Çalışmaları

Şehrimiz Halkevinin komiteler mütat çalışmaları dışındaki faaliyetlerini aşağıya sıra ile dercediyoruz :

1 — Halkevlerinin 10 uncu yıl dönümünde fevkalâde tezahüratta bulunmuş ve tören münasebetile Ev baştan başa donatılmış, Evin bandosu bugün sabahından gecenin geç vaktine kadar meydanlarda halkı eğlendirmiş, gecesi Ev salonunda bir âile toplantısı tertip edilmiştir.

2 — Yine bu tören münasebetile C. H. Partisi Genel Sekreterliğinin çağrısı üzerine mahallî oyunlarımız ekibi bir kafiye Ankaraya gönderilmiş ve muvaffakiyetler kazanmışlardır.

3 — 18 Mart - Çanakkale zaferi münasebetile Ev salonunda büyük bir tezahürat yapılmış ve bu tezahüratta hatip'ler tarafından bu günün büyüklüğünü canlandıran heyecanlı söyleviler verilmiştir.

4 — Öğretmenlerle Halkevi tarafından müteaddit âile toplantıları tertib edilmiştir.

5 — Geliri Sosyal Yardım kolu'na âit olmak üzere Temsil kolu tarafından iki gece bir müsamerelere verilmiş ve bu müsamerelerde «Bir Gönül Masalı» temsil edilmiştir. Ankarada muvaffakiyet kazanmış olan millî oyunlarımız ekipleri tarafından tekrarlanmıştır.

6 — Sıhhi konferanslar: Bu ay içinde Halkevimiz üç sıhhi konferans verdirmiştir.

Uyuz hastalığının sirayeti ve korunma çareleri konusunu teşkil eden birinci konferans Memleket Hastahanesi Cild ve Zührevî hastalıklar Müttehassısı Dr. Tevfik Berkol tarafından,

Su ve sudan geçen hastalıklar konusu üzerindeki ikinci konferans yine Memleket Hastanesi Dahiliye Müttehassısı Dr. Selim Çapa tarafından,

Kemik veremi konusu üzerindeki üçüncü konferans ta yine Memleket Hastanesi Operatör'ü Dr. Âdil Özkan tarafından verilmiş ve bu konferanslara çok kalabalık dinleyici iştirâk eylemiştir.

UYUZ HASTALIĞI VE TEDAVİSİ

Sayın yurddaşlarım :

Bu aralık gerek Hasta hane Cildiye Polikliniğinin muracaat eden hastalar arasında ve gerekse

dışarıda sık sık tesadüf ettiğim (akarüs iskabiye) isminde gözle görülemeyecek derecede pek küçük ve kablumbağa şeklinde olan bir

parazit yani bir hayvancığın beşereye yani cildimizin sathî tabakasına girmesile sun'î olarak meydana getirilen kaşıntılı bir cild hastalığından, yakalanan kimseleri gece uykusundan mahrum ederek sabahı dört gözle bekleten, üzücü ve rahatsızlık veren ve her tarafa yayılan ve bulaşan, içtimaî bir hastalık olan uyuzdan bahsetmek isteyorum.

Uyuz Hastalığı. — Örümcek sınıfının Sarkopt familyasından «akarüs ümanüs» ismindeki bir küçük parazitin yani hayvancığın beşereye girmesile husule gelen bulaşıcı, kaşıntılı bir cild hastalığı olup her yaşta, her sınıf halk ve tabakada tesadüf olunur. Fakir, zengin tanımayan, genç ve ihtiyarı dinlemeyen, kadın, erkek ve hele içtimaî mevkiie ehemmiyet vermeyen bir hastalıktır. Harp, muhaceret ve seferberlik sebebiyle bu hastalık çoğalır. Uyuz hastalığı her mevsimde görülürse de kışın kalabak ve toplu bir halde bulunulmasıyla, yatılmasıyla daha ziyade yatı mekteplerinde, kışlalarda, fabrikalarda, atelyelerde çalışan kimseler arasında ziyade ve sık görülür. Bu hastalık oldukça bulaşıcı bulunmasıyla bir evde veya bir mektepte, bir kışlada uyuz hastalığı görüldüğü zaman muhakkak uyuz mübtelâ hastaları tecrid ederek, teması keserek, yakalanan kimseleri hemen tedavi altına almak ve eşyalarını, yatak takımlarını da temizlemek, yıkatmak ve dezenfeksiyon yap-

tırmak lâzımdır. Uyuzun sebep ve âmili olan Sarkopt İskabiye ismini taşıyan hayvancık 1687 senesinde keşfedilerek bulunmuştur. Mikroskop altında kontrol edildiği zaman kablumbağaya benzeyen uyuz paraziti erkek ve dişili olup dişisi erkeğinden büyüktür ve hemen bir milimetrenin üçte biri kadar uzunluğunda ve dörtte biri enindedir. Başu pek küçük, müdevver ve domurcak şeklinde ve tüylerle örtülüdür. Uyuz parazitinin yani hayvancığın sekiz ayağı olup bunun iki çifti önde ve iki çifti arkadadır. Ön çift ayaklarında mafsallı ve çengelli emme âletleri vardır. Arka ayakları ise uzun kıllarla ve kıvrık tüylerle örtülüdür. Dişilerine fazla tesadüf olunur. Bu uyuz hayvancıkları bir nevi cild köstebeğidirler. Filhakkâ uyuzun dişî parazitleri beşere altında kazdığı ve açtığı tüneller ve kapalı olukta gizlenerek yaşarlar, otururlar ve orada yumurtlamaya başlarlar. Bir tek dişî uyuz hayvancığı günde bir iki yumurtla yumurtlar ve hemen bir dişî parazit elli yumurtaya yakın yumurtlar, bilahare telef olur. Yumurtalar bir hafta sonra çatlayarak meydana çıkan yeni Sarkoptlar iki hafta zarfında neşvü nūmasını bularak dört beş hafta nihayetinde bunlar da olgun bir hale gelerek çiftleşerek, yeni ve genç bir parazit şeklini alırlar. Erkekleri ise beşerenin sathında kabuklar arasında kalarak yaşarlar ve en ni-

hayet az bir müddet sonra telef olurlar.

Uyuzun yakalanması nasıl olur? — Bu da ancak âmili olan haşeratın yani uyuz hayvancığının insana geçmesiyle vukua gelir. Uyuz hastalığında muafiyet yoktur. Yani bir kerre yakalananlar bir çok defalar hastalığa tekrar yakalanabilirler, yakalanmak için de şahsî bir istidat yoktur.

Bulaşma tarzı. — Uyuz hastalığına yakalanan kimselerle geceleyin sıkı, uzun ve samimî temasa gelmekle, aynı yatakta kalmak ve yatmakla, geydiği kirli elbisesini kullanmakla, uyuz paraziti ile kirlenmiş han, otel ve hamam takımlarının, peştemallarının lâyıkile temizlenmemesi, değiştirilmemesi, otobüs ve şimendöfer vagonlarındaki yatak ve kanape örtülerinin temizlenmemesi birer sirayet kaynağı olabilir. Ekserya genç dişî parazitlerin faaliyetleri gece vukua gelmesiyle uyuzda bulaşma keyfiyeti de geceleri olur. Filhakkâ geceleyin dişî parazitler yaşamak için cild üzerinde geceleyin serbest dolaşmalarıyla insan geceleyin uyuz hastalığına yakalanır. Kalabalık bir halde yaşamak ve temizliğe riayet etmemek uyuz hastalığını artırır ve etrafına ya-

yar. Erkekler daha ziyade geceleyin dışarıda gezmek, kalmak ve yatmak itiyadında bulunmalarıyla erkeklerde uyuz hastalığı fazla görülür.

Uyuz hastalığının âraz ve alâmetleri. — Uyuzlu kimse ile veya kirlenmiş eşyasile temasa geldikten bir hafta sükûnet veya kuluçka devresi geçirdikten sonra göze çarpar. Geceleyin meydana gelen ve artan şiddetli kaşıntı ile kendisini gösterir. Bu kaşıntı en ziyade yatağa yatıldığı zaman görülür ve sabaha karşı sükûnet bulur. Geceleyin yatak sıcaklığı dişî parazitlerin uyuz haşeratının faaliyetini cildimiz üzerinde gezmelerini, dolaşmalarını kırbaçlar, artırır, beşerede yeni kapalı oluklar ve tüneller açtırır, asabî kimselerde bu kaşıntı fazla olur. Tırnaklarla kazır gibi cildlerini kaşırlar. Tehammül edilemeyecek ve uykusunu kaybettirecek bir vaziyete sokar. Bazı kimselerde ise kaşıntı o kadar olmaz. Bu zaman da cild üzerinde bir takım kızartı ve kurdeşen kabarıklarına benzeyen tezahürat görülür. Ekserya uyuzun yakalanan kimseler geceleyin kendilerini rahatsız eden bu kaşıntı sebebiyle doktora muraat ederler. Çok kerre bu kaşıntı sebebiyle hastalık vücudunda çeşidli ve sun'î olarak meydana

getirilen bir cild hastalığı şeklinde göze çarpar.

Hastalığın en mühim ve karakteristik arâzı. — Siyyon denilen beşerede uyuz parazitinin açtığı kapalı tünel olup bu da iki ilâ beş milimetre uzunluğunda hat şeklinde sincabımtrak veya esmerimtrak renkte cildde bir kızartı ve kabarıklık halinde görülür. Bu kapalı tünel veya oluğun bir ucunda yerleşmiş olan ve uyuzun âmili bulunan akarüs ismindeki parazit beyaz nokta halinde dikkati çeker. Uyuzun cild üzerindeki kızartıları ve ârizaları; Küçük parlak ve içerisi su ile dolu kabarcık şeklinde veyahut üzerleri soyulmuş, çizilmiş küçük kabarcıklar halinde veya kurdeşen kızartısı şeklinde, bazı kerrede şiddetli kaşıntı sebeble cildde bir ekzema manzarasını taklid eder. Çok kerre uyuzun cild üzerinde yaptığı bu kızartı ve ârizaları tedavi olmayanlarda veyahut tedavisini ihmal eden lâkayd kimselerde kaşıntı sebeble ve tırnak yarasile cildimiz üzerinde zararsız olan diğer mikropların yerleşmesini hazırlamasile talî bir takım pürüri-go, empetigo, ektima, dizidro, follikülit, kan çıbanı, lenfanjit, adenit ve hıyarık gibi bir takım

hastalıkların meydana gelmesine uyuzun hakikî manzara ve kıyafetini değiştirmesine sebebiyet verir.

Uyuz tezahüratının cild üzerinde oturduğu noktalar ve yerler. — Memelerden diz kapaklara kadar muayene ve kontrol edilerek hastalığın tezahüratı gözden geçirildiği zaman uyuzun yerleştiği nahiyeler pek mühim bir araz teşkil eder. Geceleyin kaşınan kimselerde vücudün ön kısımlarında, parmaklar arasında, bileklerin önünde ve yukarısında, dirseklerde, koltuk önlerinde, uyluk arasında, karında, göbek etrafında, bacakların ön kısımlarında, çocukların taban altlarında, kadınların meme başlarında, erkeklerin tenasül nahiyesinde bilhassa haşefe denilen kamışın baş tarafında ve çevresinde kaşıntılı, kırmızı ve kabarık cild tezahüratının görülmesi uyuzun delâlet ettiği gibi uyuzun ekserya haşefede bir kabarıklık ve şişlik de yapılarak o uzvun manzarasını değiştirir. Bazı kerre tenasül nahiyesinde uyuzun âit görülen kızartı sıyrık ve üzeri kabuklarla örtülü yaralar ve çıbanlar firengiyi de taklid edebilir. Ancak uyuz çıbanlarında ve tezahüratında kaşıntı vardır. Halbuki firengi yarasında ve tezahüratında kaşıntı yoktur. Uyuz boyundan yukarıya çıkmaz, yüzde

ve sırtta uyuzun tezahüratı bulunmaz. Bitten ileri gelen kaşıntılar ise omuzlarda ve her iki kürek kemikleri arasında ve koltukların marka kısımlarında kaşıntı ve kızartı ve tırnak yarasile kendisini gösterir. Hastalık eskidikçe cildin sertleştiği ve esmerleştiği görülür.

Sun'î bir cild hastalığı olan uyuzda cild üzerindeki tezahüratın çeşitli olması vücudün muayyen yerlerinde ve noktalarında kızartı ve kabarıklarının görülmesi ve geceleri şiddetlenen ve artan kaşıntının mevcudiyeti âile efradının bir kaçında aynı zamanda hastalığın bulunması teşhisi takviye eder ve daima uyuzun düşündürür. Uyuz hastalığı tedavi edilmezse aylarca devam edebilir, fakat muntazam bir tedavi ile iki üç gün zarfında tamamen geçer. Tedavide esas hem uyuzlu şahsın temizlenmesi ve hem de bütün temas geldiği ve kullandığı eşya ve çamaşırların temizlenmesi ve dezenfeksiyon edilmesi şarttır.

Tedavi şekli. — Hastanın çocuk veya büyük olmasına ve cildin hassasiyetine göre değişir. Uyuz tedavisi bir defa tatbik edilmekle hastalık geçer. Tedavi tekrar edilmemeli ve lüzumu da yoktur. Uyuz hastalığı ekserya gece-

leyin vukua gelen temasla geçmesile geceleyin uyuzlu kimselerin yatağında kalmak ve yatmaktan çekinmelidir. Uyuzlu kimselerin elbise ve çamaşırları temizlenmelidir, kaynatılmalıdır, etüvden geçirilmelidir. Yoksa hastalık nüksedebilir, tamamen geçmez. Her hangi bir şahıs uyuzlu kimselerin bir günlük olsun yatağında yatmakla da, uyuzun âit hiç bir araz göstermesi de yine tedaviye tabi bulundurulmalıdır. Uyuz hastalığı mutlak surette sarî bir hastalık olması ile bu hastalığa yakalanmış kimselerle sıkı, samimî, geceleyin temasta bulunmamak, bunların kirli, bulaşık eşyasını temizletmeden kullanmamak, geymemek ve yataklarında yatmamak lâzımdır. Tedavide esas şu noktalara ehemmiyet verilerek hareket olunacaktır:

1 — Uyuzun âmili bulunan parazitleri mahvetmek için kükürt merhemini kullanmak lâzımdır.

2 — Uyuzun yakalanmış kimselerin kirlenmiş eşya, yatak takımı ve elbiselerinin de dezenfeksiyon edilmesi şarttır. Bu da 120 derecede bir etüv vasıtasile veyahut sıcak suda fıkır fıkır kaynatılmak suretile temizlenir.

3 — Uyuz hayvancıklarının cild üzerinde meydana getirdiği

sun'î tezahürat ve âfeti tedavi etmek icabeder.

Bundan başka uyuza yakalanan kimsenin bulunduğu yerde âile efradından, arkadaşlarından yakalanmış kimseler varsa onlar da aynı şekilde tedavi edilecektir. Yoksa hastalığın tedavisi güçleşir. Her halde vaktinde doktora muraacaat eden ve hekimin nasihat ve tavsiyesine riayet eden kimseler hastalıklarını kolaylıkla üzerlerinden atabilirler.

Uyuzun mevzîî tedavisi şu şekilde yapılır :

1 — Evvelâ âdi sabunla hamamda veya evde sıcak su ile bir çarek saat yıkanılır,

2 — Bilahare 15 dakika Arap-sabun ile vücudün boyundan aşağı kısımlarına Frikisyon yapılarak uyuzun yerleştiği mahallere Arap sabununu güzelce sürerek yıkanılır.

3 — Bundan sonra bir çarek saat kadar da boyundan aşağı vücudün her tarafına kükürt merhemini masaj yaparak sürmeli ve artık bu merhem üzerine su dökünmeksizin hamama götürülen temiz çamaşırı merhemli vücuda geymelidir. Aynı akşam yatarken artan

kükürt merhemi tekrar vücade sürülür, bu defa da kirlenmiş yatak takımları, çarşaf ve örtüleri kaldırılarak yıkanmış, temizleri konarak yatağa yatılır. Bu suretle temiz çamaşır ve temiz yatak takımı ile birlikte kükürt merhemi sürmüş vücudu iki gün bu şekilde bıraktıktan sonra üçüncü günü yeniden âdi sabunla bir temizlik hamamı yapmakla hastalık tamamen geçmiş sayılır. Bazı kerre cild üzerinde hafif bir teharrüş ve kızartı kalırsa da bu da ya bir kremle veya birkaç gün nişasta banyosu ile geçer, kaybolur.

Sevgili Yurddaşlarım :

Uyuz hastalığı diğer cild hastalıklarına yol açan pek kaşıntılı ve maskeli sun'î bir cild hastalığı bulunması vaktinde erken hekime muraacaat ederek temiz ve lekesiz vücudlerinizi, cildlerinizi tehlikeli ve karışık ihtilatlara maruz buldurmaktan koruyunuz, bu önemli vazifeyi yapmakla cemiyetin ve sevgili yurdumuzun da sıhhatini korumuş olursunuz.

Cild, Saç ve Zübrevî
Hastalıklar Mütchassısı
Dr. Tevfik Berkol

MES'UL MÜDÜR : Dr. PERTEV KALELİOĞLU

ÇORUMLU

Çorum Halkevi Dil ve Edebiyat
komitesi çıkarır

YIL : 4. SAYI : 34 - 35.

1 Şubat - Mart 1942

Basıldığı yer : Çorum Vilâyet Matbaası